

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хэынтқарратә усхэартә «Апъснымедиа»

2024 ш. август 1 № 59-60 (21 566)

Адепутатцәа рыпъсшьара аламталаз

Апъсны Жәлар Рейзарафәы

Стелла Сақания

Ииуль 29 рзы имшапъсит Апъсны Жәлар Рейзара аилатәара. Уи аартуа, Апъсны Жәлар Рейзара Аиҳабы Лаша Ашәба адепутатцәа идирдырит амш хәапъштә афәы икәгылаз азтәарақәа.

Аха урт рахь ииасаанза, иара Апъсны Жәлар Рейзара адепутатцәа рыхъзала лымш ира лыдиньхәалейт «Апъсны зәапъсзтәыз ажурналист» хәа ахъз зыхтдоу, Апъсны журналистцәа Рейдгыла иалоу Заира Цәыцъба. Иазгәейтеит, Апъсны журналистикафәы ллагала ду шыкоу, иара убас шықәсы рацәала Апъсны Жәлар Рейзара аилатәарақәа дышрылаху, лус

ахә харакны ишьо, Апъсны Жәлар Рейзара ахъзала иланаишьейт ахәтыртә шәкәы. Илзеиьбейшьейт агәабзиара, ақәфәиарақәа.

Анафс, ииасын амшхәапъштә афәы икәгылаз азтәарақәа рахь. Изхәапъшыз азақәан апрокейт афәы икан, амашынанькәцәа рзы агъгапъсатә полис ахартәара атәгы. Адепутат Даут Хәытаба, азтәара дазаатгыло ихәейт, ари азақәан апрокейт рыдыркылар, амашынанькәцәа саатла агәаран рықәгылар шатахымхо. Избанзар онлайн хәа изышьтоу, аелектронтә система иахартәалахойт. Убаскан Апъсны афәунтқатәи аускәа Рминистрра аусзуоцәагы русура иапъырхагахом, амашынанькәцәа рзгы даара иманшәалахойт.

Иара убас, ирыдыкылан азақәан апрокейт «Ақалақьргыларатәи аргыларатәи акодекс». Адепутат Резо Зантәриа дазаатгылейт ари азақәан

апрокейт ишхәақәанатцәо азинтә шьтақәа ақалақьргыларатәи аргыларатәи усурақәа рфәы, ахәынтқарратә мчрақәа рфәы, иара убас атакпъхықәра рымазаауейт азинмқәа ақалақьргыларатәи аргыларатәи аусурақәа ркны.

Иара убас, ирыдыкылан Апъсны Жәлар Рейзара актәи аапъхьарафәы аус зуаз адепутатцәа, иахьатәи аамтәзы итәанчәахәа ртәанчәахәы 100% процентк ашьтыхра. Адепутат Даут Хәытаба иазгәейтеит, Апъсны Ахәынтқарра ашьақьргыларәфәы рцәбаа ду шыкоу Апъсны Жәлар Рейзара актәи аапъхьара адепутатцәа. Убри инамаданы, ишышьақьдыргылаз ртәанчәафратә улафахәы 75% процент рыла ишьақьгылоз 100% процентк рахь аиагара.

Иара убас, изхәапъшыз азақәан апрокейт афәы икан «Авалиутатә еиьфаарей авалиутатә хлапъшра атәрей» рызтәара. Адепутат Беслан Хәлуашь ихәейт, ари азақәан апрокейт ацхьыраара анатойт: авалиутатә зинмчы арманшәалара, рзини ртакпъхықәрей арезидентцәей ирезидентцәаи, атакпъхықәра амазаауейт авалиутатә хлапъшрафәы.

Анафстәи азақәан апрокейт азкын Апъсны Аиҳабырей Урыстәылатәи Аиҳабырей реикәшахәтра аратификация азура афәынтәи ашәахтәкәа рымшәаразы.

Изхәапъшыз азтәарақәа рнафс, Апъсны Агимн архәарала иыхыркәшан Апъсны Жәлар Рейзара атыхәтәантәи аапъынтәи асессия аилатәара. Апъсны Жәлар адепутатцәа пъсшьара ицоит август 1 инаркны сентиабр 5-нза.

апрокейт ахәапъшракнытә шьтахька ирхынхәойт, уи иазку азақәантцәаратә процесс аринахыс ианкылахойт».

Азақәан апрокейт авторцәа ргәанагарала, Азақәан апрокейт Очамчыра, Ткәарчал, Гал арайонқәа рсоциал-экономикатә фәиара, аиҳарак атуристтә индустрия афәиаразы атагылазаашьақәа рацдара иазку азақәантә шьта шьақәнаргоилоит.

Азақәан иарбан Очамчыра, Ткәарчал, Гал арайонқәа рфәы зфунцияқәа рацәоу амазаратә объектқәа рыргыларә. Зынза ари апышәаратә апрокейт иазпхьагәантон 10 нызкә номер рыргыларә.

аанацхәауейт апресс-матцүра.

Азақәан апрокейт архынхәаразы, иара убас уи иазку азақәантцәаратә процесс аринахыс аанкыларазы пхынгы 24 рзы азбамтә рыдыркылейт уи апышьызгәа Беслан Емырхәба, Алмас Акаба, Герман Качара, Резо Зантәриа. Дара рколлегатәи ауаажәларрей итабуп хәа рархәойт иуадафәу атагылазаашьа алтцәази ари азтәара атакпъхықәрала иахьазнеиз азы.

Абирақи агерби равтор икытәфәы

Агәалашәара

Елана Лашәриа

Ххәынтқарра аныхәа хадақәа иреиуоу Апъсны абирақ амш азгәартойт ииуль мза аажәи хпәа рзы.

Ажәа Абирақ итагзоуп ахәынтқарра астатус, ажәлар рыхдырра, урт ртоурых. Адунеи афәы икоу абирақкәа рыбжәара зегь рааста ипъшзакәоу хәа иалкаау жәаба иахьырыпъхьазалоу анафсгы, иари аимоуп ашьышықәсқәа иргәылсуа атоурых ду. Шамахамзар Апъсны инхо зегьы ирдыруейт апъсуа бирақи, агерби, агимни хмилиат рзы ирымоу атакы. Игхагом иухәар урт ашьаартцәыратә аамтәкәа иргәылгоуп хәа. Дара рапъдәрей рышьақьырбәбәарей хмилиат иргахьоу аиааира дукәа иреиуоуп. Абирақ злашьақьгылоу апъшәкәа - аиатцәа, акапъшь, ашкәкәа ххәынтқарра иасимволқәоуп.

Абирақ автор, Леон иорден занашьоу Валери Гамгиа илшейт иара атагзара апъсуа ажәйтәнатә инаркны хәамтә ақынза ртоурыхы, рысыдыкыларей, атынч пъстазаарахы ирымоу агәазыхәарей, ахақәитрей ахыпъшымрей разыкәпәрей, ажәйтәра иагәылгоу ххәынтқаррей ртоурых.

Ихатәроу, игәылтәау, ипъшзоу Апъсны абирақ анрыдыркылоз 1992 шыкәса ииуль мзәы даара ихьантәз аамтан. Ақыртқәей апъсуаи реиьагыларә уажәшьта тынч, еиныршәарала збашьа шамам удырыртә икан. Ускан ақыртқәа ирылшоу зегьы картон абирақ азтәара ахәапъшра ақынза амагаразы. Аха, Валери Гамгиа дназлоу апъсуа патриотцәа мазала абирақ еиқәдыршәахьан. Уи адкыларазы Иреихазоу Асовет адепутатцәа реилатәарахы анагара абацәа зкәымгәыбуаз хтысын. Ускан игаз аиааира ажәлар рыхдырра апъсахит. Хмилиати, хьышәей, ххәынтқаррей шейкәхо агәра згос, амилаттә хақәитратә кәпәра иалагылаз апатротицәа рыгәрагарей, рыгәабырей еиҳагы еиҳахейт. Апъсны Ахәынтқарра абирақ рыдыркылейт хәа захаз ажәлар ргәырыбәара хәаак амазамызт, хтәыла ахи-атцыхәей амитингкәа мшапъысуан. Апъсны

икәынхо амилат рацәа уи иалахьын. Абацәа рыда егырт зегьы абирақ ашьақьырбәбәара ныхәак еипъш ирыдыркылейт. Ииун хпәа анызкы хәба шықәса рзы Апъсны афбатәи ахада Серге Багапъшь Апъсны Жәлар Рейзара-Апарламент ахь аныштымтә каицеит хтәылафәы иазгәартә аныхәақәа рсия апъсахрақәа алагаланы, дафәа рыцхәк ала ихадыртәарц азы. Уи ииуль аажәи хпәа афәны иазгәартә Апъсны Абирақ амш акәын.

Есышықәса абирақ амш хтәылафәы инейтцыхны иазгәартойт. Ииуль аажәи хпәа Очамчыра арайон ахадарей, афәри аспорти рускәа рзы Ахәынтқарратә еилакы аналпгарей, аибашьра аветеранцәей, ауаажәларрей, ашколхьыцқәей Кәтол ақытан икоу абирақ автор, Леон иорден занашьоу, асахьатыхыш Валери Гамгиа ихатгәын афәы ашәтқәа шьтарцеит. Аха уаанза, ашәт шьытцәрақәа ыкәыртцәахьан Кәтол уахьналало игылоу итахаз аибашьцәа ирызку амеориалтә комплекси, ақыта агәтәны икоу итахаз рбакеи рымцдан.

Иагәа аамтәкәа царгы Валери Гамгиа ихьз хаштра аиураны икан. Иара иеипъш икоу ауаа лассы-лассы ажәлар ирылиаауам. Ашьышықәсқәа рахь знык ауп даниуа атоурых шьатынкыла апъсахра зылоу ауафәы. Абирақ азтәарафәы уи Валери Гамгиа иоуп хәа азгәартон аусмшапгәтә иалахьыз. Аусмшапгәтә аиьаацәа-афәри аспорти рускәа рзы Ахәынтқарратә еилакы аусзуоцәа иазгәартон хыкәкы хадас ишырмаз иахьынзарылоу ала ирацәафәны афәр ралархәра. Избан акәзар, изызхауа абицәрақәа ирдыруазар ауп ртоурых, Валери Гамгиа иеипъш икоу афырхәа анышә иахьамадоу рбахьазар ауп, аныхәа зызкуи уи иамоу атаки еилыркаауазар ауп.

Кәтол агәтәны икоу аеырфьртә дөкаршәрафәы имшапъысыз аныхәатә хәылпазафәы еитцыхын зышәагаа дуу абирақ. Уи наф-ааф иатцәагылан ирыманы иааит арайон ақытқәа рышколкәа рцәафәа. Аусмшапгәтә ақны икәгылаз, Кәтол ақыта ахада Генади Цулаиа еизаз ирыдиньхәалейт Абирақ амш. Иазгәейтеит Кәтола рцей фырхатца, абирақ автор Валери Гамгиа ила ргәы шдуу. Кәтолтәи ажьбаратәи ашкол ақны гәцаракра дула иазнеиуейт абирақи уи автори ртоурых. (Алгартә 2-тәи ад.)

Шьтахька ирхынхәуип

Ахәамтә

Пхынгәымза 24 рзы Жәлар Рейзара-Апарламент адепутатцәа Беслан Емырхәба, Алмас Акаба, Герман Качара, Резо Зантәриа пхынгәымза 15, 2024 шыкәса рзы Апъсны Жәлар Рейзара - Апарламент ақны ашәкәы итаргалаз «Очамчыра, Ткәарчал, Гал арайонқәа рсоциал-экономикатә фәиара ашәазара ашьтыхра иазку ауснагзатәкәа

рзы» Азақәан апрокейт ахәапъшракнытә шьтахька архынхәарей уи иазку азақәантцәаратә процесс аринахыс аанкыларей рзы ахәара картцеит.

Убри инамаданы, Жәлар Рейзара-Апарламент апресс-матцүра ахәамтә канатцеит:

«Апъсны Жәлар Рейзара-Апарламент Арегламент инакәыршәаны, Жәлар Рейзара Аиҳабы Лаша Ашәба иарбоу аусшәкәы ацшьызгаз адепутатцәа гәыпцык рахь архынхәаразы Аусшәкы инапы ацаишйт. Убас ала иарбоу азақәан

Ахшыөейлатцәара еснагъ ибзиоуп

Апартаменткәа рзы азақәан апрокейт ырхынхәын уи агәтынчымра зыцәырнагаз зегьы ргәаанагара хәзхьыцны, икәгылоу азтәара атаки хәсаб азуны, ишьақьгылаз аиьагыларәкәа рацыхрей атагылазаашьа атышәныртәаларей хыкәкыс икәтцәны хәа азгәатоуп Апарламент апресс-матцүра ахәамтәфәы.

Уи алыршахейт акыраамтәи аилацәажәарақәей апарламент афәунтқатәи аиьацәажәарақәей ирылтшәаны, ауаажәларра, абыргәа Рхеилак, Апъсны Ацынцәылатә еибашьра афырхәа, атцәарадырратә еилазаарақәа, аинтелигенция, иара убас егыртә атылауаа рхатарнакцәа ргәаанагара хәсаб азуны хәа

АУАҘЫ ИҔЪСТАЗААРА ЗЕГЪЫ ҲНАПЫ ИАНУП

Еиҕау мал ыказам

Дыказам ауаҕы иҕстазаара бзиа изымбо,уи иахәтаку абзиарақәа зегъы ирнысыр зтаҕым... Жәахәарада, досу данысуеит иҕстазааратә мџа, имоуп иҕахрақәа,иҕәтәкқәа,урт иридхәа-лоу ахәыцрақәа.Аҕыхәтәантәи иҕышәынтәалам аамтазы ауаҕы иҕстазаара уанзаа аабта иаҕа дахзызаартә икалеит, избанзар иаахақәыршан узыцәшәашеи угәы змыртынчүеи рацәахейт. Ирхәоит,ауаҕы иҕы даҕшәы-моуп,уацәтәи иҕеиҕш иҕа-ла ишәақәиргылоит хәа,аха аҕстазаара иахнарбо ахтысқәа ишәақәдырбәҕәоит ус шакәым.

Алахынҕа... ари аҕәа еснагъ ауаа рхы-ргәы иҕагәежәуеит.Еиҕау аныҕара ыкам «Алахынҕа бзиа умазааит...» ззырхәаз изы.Ирхәоит, иара убас, ауаҕы илаҕынҕа иара избоит хәа, иҕоуп изхәо ауаҕы лахынҕас изазпҕыагәаҕоу ду-захырпҕом хәа. Аха, акыр шыкәса рапҕыатәи аамтаҕы хыапышыр, иахгәалымшәар ауам, ауаҕы иҕстазаара еиҕа анҕыра шамаз, аҕсра атәы ухәозар, ақәранҕыра шыкәз. Икалап, уи зыхкәоз ауаа рыпҕстазаара еиҕа пату ахыақәырҕоз ири-ман аҕагылазаашәа ҫынәажәижаба шыкәса пҕыака ирыҕдаркуаз аҕәта-кы ыкәыргылань, шыаҕа-шыаҕала, имыццакзакәа уи азнеира. Ишпәакоу иахәа?! Иахәа аамта еиҕа иццәкуаз-шәа хбоит, аҕар рзы аҕәынчмыра хәргәаҕеиуеит, иҕазам уацәтәи амш иадхәалоу аҕәтакы шынагза-хо агәраҕа? Избан? Иахәымтә ? Арҕ азҕарақәа зыцәырымҕауа дыказам... Аибашыра... Ари аҕәа иацу азалымдара ззымдыруада?! ҕынч аҕстазаара... Ари ауаҕы изы иҕыртынчгоу ак акәзароуп, аха иа-бакоу, Адунеи зегъ аҕы угәы иаа-мыхәаша даара ирацәоуп.
«Ишәтуеит ари адггылаҕ ашәтқәа,

Ишәтуеит ари адггыл зегъы!
Иаартуп ари адггыл аҕәашәкәа,
Иаартуп ари адггыл аҕәы!»
Аҕсуа поет ари ззиҕәаз хәҕсад-ггыл Аҕсны, ииашатқәкәны, ака-лашәа ишоуп! Ари иҕшәоу адггыл икәынхо ауааҕысыраҕы уамашәа иссируп.
«Анцәа иишаз Адггыл!»-ххәоит зегъы. Жәйтәнәтәаахыс зыҕсадггыл зыбла чыц еиҕш изыхычоз, зшәа-ла Аиааиреи Ахыпҕшымыреи азаа-газ хауаажәлар еиқәырхаҕас еснагъ иҕамаз, иахыаҕы иҕамоу х-Аҕсуа-ра еиҕау ыказам. Уи иацу амилаҕтә хдырроуп иахәа иҕамоу, еҕа хамы-лацәажәап ххәарҕы, иузымтәахуа ак акәны икалас азҕарақәа рызба-разы хәшәыс иамоу ак акәны иҕоу!

Аҕыхәтәантәи аамтазы Аҕс-ны дыказам змилаҕ еиуаны, саҕ-суоуп хәа зхы зыпҕыазо, иҕамоу, хазлапҕшуа аҕагылазаашәа зым-бо. Сызлацәажәо, ауаҕы иҕстаза-ара аҕәтакы анагзара алзмыршо, иаамтазамкәаны хәар рыпҕстаза-ара ҕахызтәо, уацәтәи хҕеиҕш хзырбгало ахтысқәа роуп. Аибашыра иацәынхаз хветеранцәа, ханацәа, хәхәшәцәа зегъы, аҕәынчмыра рызцәырнагоит, иҕаааргоит иее-им амаҕәшәарқәа зхы иазырхәо, усда, усрада итәоу, аҕақҕыкәра зхәхы агара зтаҕым, аҕаацәара алалара аҕхәара ахзырҕо аҕар ахыамоу. Ари апроблема азә има-цара итәым, таацәарак ирыхәтәкым, аҕсуаа зегъы хәицәкәны избатәу аҕоуп. Имариоуп наҕсха утәаны азә итәы ахәара, зынза имариоуп ахара азәы идҕара, аха иуадаоуп амџа иаша азыҕбар. Абракоуп ами-лаҕтә хдырра хәыркны, аидгылареи аимадареи ахәаарпҕштәу. Еилкаа-уп, иҕазам ани аби зхәычы дееим-хар зтаху, иҕазам «убзиаха, ушьаҕа еиухуаанза шәынтә уазхәыц» хәа зымхәо, аха иҕоуп ахәара мацара акгы ишамыхәо еилкааны, сыцкәын дыбзиоуп, иееим кәитҕом хәа агәра ганы хылапҕшура кәзымҕо.

Идыруп,цәак шәцәак арбаар шалшо, уи инамаданы, уара-сара мхәазакәа, еилых кәмтазакәа зегъы

хәхшара рыхдырра зырлашо, аҕстазаара бзиазы аҕәаҕхара рызто аҕагылазаашәа рзаҕахҕароуп. Уи алзыршо аҕаацәареи, абыргәа рхе-илаки, ххәынҕқарра аиҕабыреи ре-имадара ауп. Иазхазароуп аҕар рыхшыҕ еилазго амаҕәшәарқәа Аҕсныка раагара, иазхазароуп «цәал зцу дсықәымшәааит» хәа ишәаҕырхаҕыуа ауаа амџа ианыло аҕацара... Есени Аҕсны амџақәа рҕы икало амашәыркәа ирыхкә-ны ауаа рыпҕстазаара ҕахтәоит, рҕы иҕацәыуа, рыла ак амбо, рҕы таҕацоуп Аҕсны бжарак ауааҕысыра!

Азин изҕада «зхы иаҕоу» ды-зустәаалак, ауаҕы аҕстазаара аҕама зымбац, зыҕәтәкқәа ззына-мызгац, заҕыҕака аразкы пҕшза зпҕеиҕшхараны иказ иҕстазаа-ра аанкылар! Азин змада азә иш-шара итархара?! Изхарада?! Ари азҕара ыкәхәрҕилоит хбызшәа-дырра аҕазара хәаас икны, хыхы зызбахә схәаз апроблемақәа хан-рылацәажәо, аха иаабоит шыҕа ахара зегъы ишәаду, азәҕы азин шхамам наҕсха агылар! Зажәа ес-нагъ иҕәырбҕычыз хинтелиген-ция хәҕсуа қыҕқәа еибаркны из-ку, зейхшәаалатә аҕәа азақәанқәа ирзақәанны иказарц ахәтоу Абыр-гәа, шәыда пҕсыхәа хамам!

Шәааи хәидгыланы иҕалхәр-шап хәдгылаҕ ҕынч анхара! Еиҕах хрымҕаныҕәап хҕәаимбарцәа! Икалаит аҕаацәа рыхшара ры-цәҕара рымбо! Ауаҕы иҕстазаара еиҕау мал ыказам! Хандуцәеи хәб-дуцәеи рыкәранҕыра хәргәырҕы, рхы иақәҕырҕы, аҕстазаара рхы ахырымбауа аҕсуаа ххәышәа-рақәа дырлашо икалааит! Хаизы-зырҕып! Хәддырра аахарпҕшып! Азақәан зегъы еицырзеиҕшзароуп! Шәааи досу хәхыҕылоу, хнапы злаку аус аҕы хәзыкәҕап аиашара, араз-ра, аиҕацгыларә, зегъ рапҕыа иргы-ланы Ауаҕра!

**Мзия Даутия,
Х.Чамагәуа иҕхз зху
Гаҕратәи абжаратә школ №1
адиректор**

Аҕсны ахатарнакцәа афорум аҕны

Озган Урыстәыла Аминистрцәа Реилазаара Ахада табуп хәа иалхәеит I Кавказтәи аинвестицәтәи форум Аҕсны аҕәлархәразы, ареспублика иаитә адгыларазы, Аҕсны даҕарц ааҕыра илҕеит. Аҕыза-министр иҕаҕыҕуаҕ изгәаалҕеит Урыстәыла-тәи Афедрация ацхыраара иаб-зоураны ахәынҕқарраҕы ауала-фахәы ашәыҕра ишаҕеу. Зынагзара иаҕеу аурыс-аҕсуа проектқәа рыла ааигәазатәи шышыкәса рышәнцқала 250-ык рзы аусурҕа тыцқәа аҕа-хоит.

Иара убас Урыстәылатәи Афеде-рация аекономикатә рҕеара амин-истр Максим Решетникови Кристи-на Озгани рнапы аҕаршәит «Атауарқәа рыла ахәаахәтшәызы Урыстәылатәи Афедрация Аиҕабыреи Аҕсны Ахәынҕқарра Аиҕабыреи рыбжыра Аиқәшахәтра аиҕақрақәа ралаҕала-разы Аҕқаанҕа». Уи мџаҕысит Кав-казтәи аинвестицәтәи форум аҕны.

Аҕсны аекономика Аминистрра апресс-маҕзурә излаанацхауа ала, аиҕақрақәа рызкуп Урыстәылатәи Афедрация иаанашәуа атауарқәа рыхәшәақәырҕыларә азҕарақәа рҕанахәла Аҕсназы аҕагылазаашәа маншәалақәа раҕцара. Зызбахә ры-моу аҕаҕәкәа, ашәақәгылақәа, аргы-ларатә маҕәахәкәа роуп. Аҕқаанҕа амч анаиулак, Урыстәылантәи иаа-рышәуа атауарқәа хәзала реиқәыр-шәараан ахарҕыкәа бжыратәла 4% рыла еиҕахоит.

Грозный ақалақ аҕы

Грозный, Чечентәи Ареспублика Ахада ирезиденцияҕы, ацәыр-гақцәтәи центр «Павилион «Строи-кар» (ЕКСПО) ашәаҕы иахыркын Кавказтәи аинвестицәтәи форум.

Аҕснынтәи афорум иалахәын Аҕыза-министр иҕаҕыҕуаҕ, аеконо-мика аминистр Кристина Озган, Аҕыза-министр иҕаҕыҕуаҕ, афинансқәа рминистр Владимир Делба, аеконо-микатә политиказы Жәлар Реизара аилак ахантәаҕы иҕаҕыҕуаҕ Бадрик

Пилиа, Арбитражтә усзбарта ахан-тәаҕы Фатима Кәыҕниа.

Афорум ацәырҕақәтә хә-да инақәыршәаны ринвестицәтәи проектқәа наргейт Даҕыстан, Чечен-тәыла, Ингушетия, Нхытц-Уацстәыла – Алания, Кабарда-Балкария, Ка-рачы-Черкәестәыла, Ставропольтәи атәылаҕацә, иара убас Аҕсни Аахытц-Уацстәылеи.

Урыстәыла Аиҕабыра Рхантәаҕы Михаил Мишустин даҕааит Кавказ-тәи аинвестицәтәи форум аҕны Аҕсны аҕы. Аҕыза-министр иҕаҕыҕуаҕ, ае-кономика аминистр Кристина Озган хадара ззылуаз Аҕсны аделегация Мишустин иҕхаза иҕылеит.

Аҕоурыхтә тыцқәеи ацшзарақәеи рбаразы

Аекскурсияқәеи аныкәарақәеи Ақәатәи рбиуро – 90 ш.

90 шыкәса цит аекскурсияқәеи аныкәарақәеи Ақәатәи рбиуро аҕырҕеиҕеи.

Аекскурсияқәеи аныкәарақәеи Ақәатәи рбиуро аҕдан 1934 шыкә-сазы, иаҕахызын усқан «Апроле-тарҕә туризм аилазаара» хәа Аҕсны иамоу ацшзарақәеи аҕсабаратә бе-иарақәеи рыла есымша хыпҕызара рацәала асасцәа аднапхәалон. Аби-уро аартра амш инаркны Аҕынцә-тәылатә еибашыра Дузза ианалаҕа аҕынза есышыкәса Аҕсны иаҕау-аз асасцәа рхыпҕызара еиҕа - еиҕа иацлон. Аибашыра ашәахы, 1947–1948 шш. Амшын Еиқәа ацшахәаҕы атуризм аиҕашәақәырҕыларә иа-лаҕеит.

1948 шыкәсазы абиуро «Ақәатәи атуристтә база аҕны иҕоу аекскурсиятә кәша» хәа ахыз рҕы-цын, 1963 шыкәса инаркны 1967 шыкәсанза уи иахызын «Аҕснытәи аекскурсиятә база» хәа. Анаҕс, уи «Ақәатәи аекскурсияқәеи аныкәа-рақәеи рбиуро» хәа ааҕыа ахыз цсахын. Уи иаҕданакуан атуризм азы Аҕснытәи аобласттә хейлак. Пытрак ашәахы абиуро Асовет Еид-гылаҕы иҕоу иреиҕау абиуроқәа жәаба рхыпҕызараҕы икалеит. Арака иааиҕмыркызақәа аус ру-ан 150-ык, акурорттә сезон азы акәзар – даҕа 30-ык ркынза аус-зуцәа ацлон. Урт рхыпҕызараҕы иҕан апышәа ду змаз аекскурси-амџаҕацәа.

Ақәатәи абиуро даараза ира-цәаны аекскурсиятә цагамџақәа аман. Уи аусура иамеханакуан Аҕс-ны мацара акәымкәа, Асовет Еид-гыла зегъы. Атуристцәа аиҕарақәа иазҕәлымхан Асовет Еидгыла ақә-лак дукәа рахы аекскурсияқәа мџаҕызгоз ахаирҕыҕқәа, ату-ристтә дәыҕбақәа рыла Абжыратәи Азия, Урыстәыла ахытәы мацәаз хәа изышыҕоу амаршрут ала аныкәара, Ленинград ақалақ, иара убас По-волжье, Прибалтика, Украина, Қарт, Бақәа ухәа ртаара. Ақәатәи амшын-баҕәаза усқан иаднакылон акрузитә дәыҕба дукәа. Адәыҕбақәа «Рос-сия», «Победа», «Грузия», «Абхазия»,

«Адмирал Нахимов» рыла атурист-цәа Болгария, Румыния, ҕыркәтәыла, Бырзентәыла ухәа атәылақәа жәпа-кы иртаауан.

Нхытц-Кавказ ареспубликақәа, Қрым аладатәи аган рахы автобуслә аекскурсияқәа хыпҕызара рацәала ауаа аднапхәалон. Акырза ирацәаҕы атуристцәа амшын ацшахәа аҕынҕәи Нхытц-Кавказ аиҕахәақәа ркынза, Кавказтәи ашәхеибаркы-ра хадә иахысны ҕеберда, Домбаи иназаны шыҕахәа иҕежәуан.

Аҕсны иаҕауаз асасцәа усқан, иахыа еиҕшцәкәа азия Ритцахы аек-скурсияқәа рымџаҕара, иара убас Афон ҕыци ахҕнықалақкы рҕы атып цшзарақәа рбара даараза ир-гәаҕхон. Иргәаҕхон жәахәарада, иа-ра убас Ақәатәи азымехак ала ака-терқәа ирықәтәаны аныкәарақәа. Еиҕәаахон убасцәкәа Гаҕреи Пицун-деи рахы шыныла аныкәарақәаҕы.

Асовет Еидгыла ахыбгала-ра, ақыртәу-аҕсуа еибашыра ату-ристтә инфраструктура ааха гәҕәа анаҕеит. Уи иахыаҕы иуныруеит. Аха Ақәатәи абиуро уажәгы Аҕс-ны туристтә еиҕәкаараны иҕоуп, Аҕс-нытәи акурортқәа рыхыз-рыцша аиҕашәақәырҕыларазы аус ауеит.

Мшапымза 8, 2016 шыкәса рзы иацдан Ареспублика Аҕсны акур-ортқәеи атуризми Рминистрра аҕны иҕоу, атуристтә усхк атерри-ториатә еилазаарақәа еидыкылаз Ареспубликатәи унитартә наплакы «Амилаҕтә Туристтә Еилазаара». Акурортқәеи атуризми Рминистрра Аҕсны «Амилаҕтә Туристтә Еилаза-ара» анапхәараҕара Ақәатәи аек-скурсияқәеи аныкәарақәеи рбиуро аҕдара 90 шыкәса ахыҕра инама-даны ирыдныхәалоит.

«2016 шыкәса раахыс Ами-лаҕтә Туристтә Еилазаара анапх-гареи аколлективи ламысцкәала рҕацтәылхны рсура нарыҕзоит, Аҕсынҕәыла иаҕауа атуристцәа рҕы иҕымтәо, иреиҕу ацәаныр-рақәа рызцәыртцырц азы ирылшо зегъы кәртцоит.

Атуризм Аминистрра «Амилаҕтә Туристтә Еилазаара» инанагзо аусура ахә харақкы иашыоит, еиу-еиҕшым азҕарақәа рҕанахәла уи иканатә адгыларәҕы азгәанатәоит.

Аизхазыҕарей аманшәала-рей, ахиррей аиҕызарақәеи шәзе-иҕахшәоит!» – хәа ахәтакахә-ла иазгәаҕоуп адныхәаларатә цхамтаҕы.

Ныхоуп, иңшыоу тыңуп

Ажырта аңсуаа рғы

Альбина Жыба

Шамиль Апба жааф шықса иһыңуеит. Иара сынтаа ашкол далгеит. Архитектор изанаат ала Урыстыла атара дталарц игғы иҗоуп. Аха, иара игғы ззыбылуа аус – ажыра, «ахаан икасыжырыц сыкам, сыңсы ахынзатоу саҗыза-ауеит» хәа хәиһеит хәиҗәәжәа-раунт.

Шамиль Афон җың дынхоит. Иара есығны Мгғызырхәа ақытан иҗоу аетно-парк «Аңсны» игылоу ажыртаһ даауеит. Уаҗоуп хәхье-иқшәазғы. Хәннеи аамтаз апарк атааҗәа ирзеитәһеон уи аус шауа. «Аңғы ажыра ақатар саҗуп, аха апарк ағы аусура иаха бзи из-боит. Ара еиуеиңшым амаругақәа ыҗоуп, амеханикатәғы уахь инал-таңы. Саңһа ыңыа ажыңәа аус руан - Леван Лиховченкеи Дмитри Зиубеи. Дара роуп араһ саазгаз», - иҗәоит Шамиль.

Арғы ажыра аус раҗһаза аәны телеһәәшрала ибеит. Ус Аңан-дара ажыртаһ днагеит. Уаҗа

Дмитри Аҗбеи Баграт Гылариеи ирыбзоураны апышәа ирҗауа да-лагеит. Раҗһатәи Дамасктәи аңыр аһыҗәиҗәа Аңандароуп. Уи кыр тцәзкуа хтысхеит Шамиль изы.

«Даараза иуадафуп Дамаск-тәи аңыр аилартәара. Сшәон исыкымҗиар хәа. Ажытәан хәб-дуңәа ишыҗартәоуп ауп сшаҗыз», - еиҗәәһеит уи ахтыс аты.

Дамасктәи аңыр бзиарас иалоу аты хәеитәһәуа, Шамиль иазгәе-иҗәеит, анкәа аңыр ма зынза иңба-раны иҗартәон, ма зынза иртатаны. Иңбараз иалхыз аусумта дцәар алшон, итатәз – хәон. Урт еиҗәба-аны иалухуаз амаҗәар еиҗа ибзи-ахон. Иңбараз итатәи аихатә бғыңцәа акакала еиқәыртәон, уи анаҗс идыршуан, иаазытуама ухә-ратәи ианаақалалак, абура ақәры-сон, ажытәан аңслымз җартәон. Уи иабзоураны аиха ахауа алаомызт. Ахауа алалар аңырқәа еилаломызт. Анаҗс, жәахәала еиларцалон, ак-

ны иҗаларцәз. Ишеилало еиңш ауп ахәызба ағы иану асахыҗы зе-иңшрахо. Ажәакала, Шамиль илшоит иуусумтағы иара иһы иҗаикыз асахы-анцара. Аха, убри аан аңыр ақырын-тә ирҗәиуеит, еиқәиҗәоит. «Уи даара имариоу усым», - иҗәеит иара.

Шамиль далахәын 2021 шықәса рзы имҗаҗысуаз аҗыҗартәаҗәа рфестиваль. Ускан диабадырит Бре-стынтәи иааны иҗа ажыҗ Алек-сандр Белии. Уи Шамиль ааңһа-ра ииҗәит Беларусиака иңышәа аизырҗаразы. Хымчыбж инарзы-напшуа арғыс уа дыҗан. Ака-за иҗәиҗәа, изааиртыз амазақәа, иахыҗы иуураҗы иһы иаирхәоит. «Ахәызбақәа рыҗатара аус даа-ра аҗәаҗәуеит, иаха-иаха иҗәиҗәоит. Аказақәа русумтақәа рыҗатәшәа дырцәҗәоит, идырцәшәоит. Атың-тәи ажыңәа җышәак рымоуп, уа - иаха русура дыруадаҗәуеит. Уажәы сара иҗәаҗәа асахыңцәа җәзцо хәа азәгы дсыздырзом. Уи Беларусиа исцәз ауп», - иҗәоит Шамиль.

Хәхынзәәжәәоз иара аҗыҗ ршышәны, ажырта ахышәараҗы амца еиқәиҗәеит. Анаҗс, ағала аха-уа анаишәтлак, амцабз еиҗаҗы аҗәеиҗәәиҗәоит. Амца ахәеиқәыртәо атың қырымтыла иҗәцоуп, зны-зын-ла ажытәан нышәаҗылағы иа-

неиҗыртәз ыҗан. Амца мғыла еиқәыртәоит, аха раҗәалоуп ашы-ра шарто. Уи Ткәарчалнтәи иаарго-ит. Ахәышәара аганахь икнахәуп арытәәқәа. Дара формала еиуе-иңшымы. Иҗоуцо зеиңшроу еиңш, арытәа ухы иаурхәоит. Ажы раҗһа инарғыланы аҗәақәеи арытәеи инапала иҗәиҗәәроуп, ус иаңуп. Урт анаҗс иһы иаирхәоит наҗ-наҗтәи иуураҗы. Шамильгы уи аңқара дацәхәамцит. Урт аныҗәиҗәоит жәаха шықәса ракәын иһыңуа.

«Ажытәан ажыңәа аҗәе-имаа инаркны аһнымаҗәахәқәа рқынза зегһы рнапала иҗартәон, уажәы ажыңәа еиҗаҗ аҗыҗ ауп изыдәәлоу. Аһназы амаругақәа иа-аухәар иаха еиңуп, рыхә иаха има-риахоит, напыла иҗәцоу аиха, убри аһынтә абзааратә маругақәа тәаху маҗәуп», - иҗәеит Шамиль.

Ажы қыңш иҗәәәа иус ағы ивағылоуп. Иаб есығны Афонын-тәи Мгғызырхәака дааиҗәоит, дигәоит.

Иһыңәа ракәзар, Шамиль иһәыз-бақәа җыҗбаҗас ирымоуп. «Сәыз-цәа иргәәҗәоит сус, еиуеиңшымы ахәызбақәа хәмтәс ирыстоит азы. Сусумтақәа раҗырақ ауаа хәмтәс ирыстоит, истииз маңуп», - азгәеиҗә-ит Шамиль.

Ажы аңсуа хәызбақәа аныҗә-итцо бзи ибоит ажытәтәиқәа ирышәшәәлан реиҗәыра. Ажәы амғы, мамзарғы атыҗәа иалхызә-роуп. Ус иаха ииашоуп хәа иңһәыз-оуп.

Ацарауаа азәырғы ишәз-гәартәо еиңш, аиха аус адуларатә җәшәқәа цәулан Аңсны, хәа иәуе-ит аетнолог Иури Аргәын «Жәлар рқазара» зыһызу ишәқәағы. Ажы-ратә традицияқәа аңсуаа рыҗә-ныңцәа гәҗәала иҗәиҗәи ишыҗәз дырцәбәыргәуеит аҗәлар рәапыңтә хәамтақәағы, иахәәп Аинар-жы иһәҗәахәа. Ахақәа ажыраҗы иҗартәо амаҗәахәқәа зегһ раҗһаза ахыҗәаратә, ахеиқәырхәратә цә-кы рыман. Аңсны иҗартәон ахәа, акама, ахәа, аиха, аигғышә, ахәыз-ба, ашәақ, атапанча ухәа. Ажы-рағы иҗартәон аманызә, акәылзы, акәылзы хыла.

Аңснытәи ашыҗәа рыҗны еиуе-иңшымы аихалыҗәа зыңуаз амаден аман. Аха зегһ реиҗә иахыңдырху-аз тыңны иҗәз азиас Гәымсә ахы ахыңцәнахуаз азааиҗәара иҗәз ат-сәцхыртә акәын. Ажытәан ама-денцхыҗәа рхы иадырхәон ам-цеи ази. Амаден ахәмаз аагәәтәны амца еиқәдәны идыршуан, нас азыҗ анақәыртәәлак еиқәыш-шәон. Аиқәышәырақәа асалқәа рыҗбаҗәо, ахәәтә жәахәала иаа-суа амаден зләз аҗәа амдырцәон. Хәарада, иахыҗәараз, иахыҗә-ракыз аһынтә амаден ыңхны аа-гара даара иһыңтаз усын. Аңхын мзақәа затәык ракәын аус аны-руаз. Амаден ахәа ааргон җыла, җәдала. Ауаа ахыңхоз илбаағаны идыртәон. Хәтабзиара хәрақыз абаа аиуразы амаден ыңыңтәгы идыртәар акәын.

Даараза анаукаҗәа иҗәерс рыҗо-уп аңшыбатәи, афбатәи ашыҗықә-сақәа рзы Дамасктәи аңыр хәа изышәоу иалхны иҗәцоу, Аңсны ирыңшаахыоу ахәақәеи акамақәеи. Дамасктәи аңыр зегһ реиҗә хәтаб-зиара хәраку хәа иңһәызәоуп. Аңан-дәреи Цәбали ирҗәааз ахәақәеи акамақәеи җышәа Дамасктәи аңыр иалхны иҗәцоуп. Уи аңыр – шақәнтә еилауртәо акара иҗәәхәоит. Убас Аңсны ирбәз ахәақәа руак аихеи аңыри бб-нә реидыртәаларатә пла-стинақәа рыла ишыҗәғылоуп. Абас еиңш аказара ду аңсуаа римлиа-наа ирҗәыртәазар кәлоит, хәа иәуе-ит Аргәын.

Абасала, ажытәзәтәи аамтақәа инадыркны Аңсны ибзианы иҗәиҗәи, ажыреи. Атыҗәтәантәи еиқәханы иҗәзар, еғырт зынзәс иҗәыңәаит.

Шамиль иуусумтақәағы аихатә җыҗәа ирылихуеит, мамзарғы, еиуеиңшымы аңырқәа еиладаны, еиҗәбааны, еилартәи иҗәиҗәо-ит. Уи ажыңәа зегһ реиҗә иҗәхуп иҗәаратәы ихатәы жырта ирғы-ларц. Ари аус иара изы иңсыршы-гоуп. Иақәнагоу атасқәағы дрықә-ныҗәоит. Амц иһәзәом, амаҗ иһәзәом. Ажырта ныхоуп, иңшыоу тыңуп, хәа иңһәызәоит.

рхатә ашәақәа, мамзарғы инарыҗо-ит еиуеиңшымы ашәәҗәәцәа ина-рыҗәахыоуғы. Афестиваль алахәы-лақәа алшара роуеит арака доуы рырҗәиаратә лшарақәа раарцшра, уи жәахәарада, еиуеиңшымы аҗәларқәа реиҗәаиҗәахара, реилибакаара ал-наршоит.

Насыңуп автортә ашәа хың-һәызара раҗәала азызырәцәа ахәаҗәаҗәо. Ас еиңш иҗәоу афе-стивальқәа – Аңсны ауааңсыреи асасәлеи рзыҗәан, рыңсыҗәаамта аҗәаразы зеиңғыкам усмәәҗәгәтә-ны иҗәоуп.

О-наплакык рҗәиҗәш

Хара имҗәкәа

Аңсны Ахәыңцәарра Ахада иҗәала, жәларбҗәаратәи атран-спорттә бҗысыртә аргыларә мҗәаҗысуеит Очамчыратәи ам-шың бағәазәғы. Ахәыңцәарра Ахада ирағыларатәи арегионқәа рахь иныҗәарақәа ирҗәзаны аргыларатә усурақәа ахымыҗәағы атың дәтааит.

Аргыларә иәҗуп аинвестици-атә программа ахәақәа ирҗәзаны, Аңсны Ахәыңцәарреи Урыстыла-тәи Аҗәдәраҗәеи ирыбҗәоу аиқәшахәтәра инақәыршәаны.

Аилазаара «Трансекосистема» аихабы Саид Амҗеи уи иһаҗыҗәуә Оқтаи Хәзириши атың ддырбейт, ирзеитәрхәеит аусура шымҗәағы-суеи апроект аңһақәа аҗәиарәи ртәи.

Саид Амҗәа Аңсны Ахәыңцәар-реи Урыстылаҗәеи Аҗәдәраҗәеи аналхгәреи иҗәбуҗ хәа реиҗәеит иҗартәз адғыларазы.

Атерминал 250 м. аҗәнакуе-ит, аҗәбаара – 500 м., аихамҗәәтә мҗәақәа рыла еиқәыршәоуп, иара убас авагонқәа аидара рыҗәхра-зы аҗәгылазаашәа аҗәцоуп. Атың аһны иаңцәахоит аконтеинерқәа рақәхреи рыҗәахыртәқәеи, иаа-идкылыны зныкала 1200 конте-инер ртың ыҗоуп.

Аинфраструктура иаҗәнакуеит абылаҗәыҗәаратә система, иара убас уи иалнаршоит аңһақәа ацитрустә аалыҗи ирласны иб-жыысуа аидарақәеи Урыстылақәа рдәықәцәра.

Апроект ахәақәа ирҗәзаны иаахәан зхала иныҗәо ак-ран «Zoomlion», 450 тонна аидара шыҗызуа, ааиҗәа атыҗәлаһы иаашыҗың, иаҗәеиҗәың.

«Ари акран 300 контеинер зкуа аҗәа аҗәцәра алшоит. Иаахәоуп 45 тонна аидара шыҗызуа», - иаз-гәеиҗәеит адиҗектор иһаҗыҗәуә Оқтаи Хәзириши. Иара убас иҗәе-ит, еилазарлаша Китаинтәи дшааз амашынарғыларатә еилазаара аңыңыр, атыңантәи аспециалист-цәа акран аусушы дзырцо.

Атерминал ахәтарнақәа җы-дала иаҗыңны иазгәартәит рее-имаданы, хәоуеиқәшәала русура иамоу аҗәкы. Уахь иаҗәнакуеит аидара амҗәнаҗәеи еиҗәмәлеи мшыңлеи аныҗәарақәа реимада-ра. «Акрәцәнакуеит ари апроект комплексла азнеира, тыңк мацәра иадхәаланы акәымкәа. Хәра жәлар-бҗәаратәи атранспорттә бҗысыртә иахәақәны иҗәло аинфраструкту-ра аҗәхәоит. Хықәкыс иҗәмоуп Урыстылантәи еғырт атыҗәлақәа рқынза аидарақәа лассы рнагара аиҗәкаара, аекспорт еиңш аимпорт азғы, - иҗәеит Оқтаи Хәзириши. – Хҗәыҗәуеит, Очамчыратәи абағәаза атранспорттә мҗәақәа рыҗны хәда-ра злоу хәтәны иҗәло хәа».

Ахәыңцәарра Ахада иаҗыңны иҗәеит, Аңсны аэкономика аргәҗәа-

реи арегион алогистикатә лшарақәа реиҗәтәреи рзы аинфраструктуратә проектқәа җыдала ирымоу аҗә-кы аты.

Аобиект аһны аргыларатә усу-рақәа рхыркәшәара азҗәаҗәәтәо-уп хәзну ашықәс нанхәамзәзы, ахархәарахь ирыҗәахоит цәыббрам-зәзы.

Аслан Бҗәаниа иара убас абағәазаахь инагоу автомашыны-намәа дахәәпшны ибеит. Очамчы-ра арайон ахада иажәкәа рыла, ари атың аһны амәа цназәзәәуеит амшың зы. «Зынза 700 метра амәа ргәәтәәхоит», - иҗәеит Б. Бигәәа.

Ахәыңцәарра Ахада Мрагыла-ратәи Аңсны Лабра ақыҗәа азахәа-аҗәртәқәа дырҗәаит.

Аилахәыра «Аңсны аҗәеи азқәеи» аихабы Николаи Аҗәа Ахәыңцәарра Ахада изеиҗәеиҗәеит Аңсны асоциал-экономикатә җәи-ара Аинвестицатә программа ана-гзашәа шымҗәағысуа аты.

Иазгәәтәтәуп, Аңсны Урысты-леи рнапхгәра ирыбҗәартәз аиқәшахәтәрақәа ирыбзоураны Уры-стәылатәи аган алшара шаңнацәз Урыстәылатәи абанкқәа аңсуаа уд-кылаҗәә рзы льготатә процентла (6%) акредиттә ресурскәа рзо-ужыразы.

Ишыҗәыҗәәоу аинвестицатә проектқәа рахәтә ари зынағзара мҗәағысуа ируақуп.

Николаи Аҗәа иазгәеиҗәеит ала, азауад адгылҗәақыраҗәы иҗәло-ит аресторан, акоттеҗәкәа, Аңсны азаахәазара атоурыңы иазку ам-зеи, апарк. Ахада дәзәаит шақәа усуртәтә тың кәлозеи хәа. «Апроцесс активла ацәра иәҗәп. Иааидкылыны, иҗәбҗәахәцәз аилазәра инақәыр-шәаны 250 тың инеиҗәаны иҗәлар акәхоит», - иҗәеит анаплакәы.

Ахәыңцәарра Ахада иазгәеиҗә-ит иахәтәи аамтазы Аңсны ари апроект иамоу аҗәкы.

Очамчыра арайон Ахада Беслан Бигәәа иазгәеиҗәеит, Мрагыларатәи Аңсны ас еиңш апроектқәа ры-нағзәра иамоу аҗәкы, насғы урт апроектқәа арайон экономикала ашәыҗәра шалдыршо.

Ахәыңцәарра Ахада иуураҗәа ныҗәарақәа ирылахәын Аха-да Иусбарта аналхгәаы Абеса-лом Кәарҗәа, уи иһаҗыҗәуә Зу-раб Қәҗәаи, Аңыза-министр актәи иһаҗыҗәуә, афымцәмчи атранспор-ти рминистр Цәансыҗәа Нанба, Аңы-за-министр иһаҗыҗәуә, аэкономика аминистр Кристина Озган, ақытан-хамәа аминистр Беслан Цәоупа.

Ашәа узысхәоит, Аңсынра

Илана Пачлиа

Иуиль мза 10 рзы И. Е. Кортуа иһыз зху Жәлар рырҗәиара Ацентр аказаратә зал аһны имҗәағы-сит ашәа аңцәаҗәа-анәгзәәцәа XI Жәларбҗәаратәи рфестиваль «Ашәа узысхәоит, Аңсынра», уи 2010 шықәса раахыс имҗәағысуеит.

Асахыҗәаратә рҗәиара ажанрқәа иреиуоу автортә ашәа азырғара ауп

хықәкы хадас иамоу.

Афестиваль иалагаанза минутк-тәи афымтрала иргәәладыршәеит, изныкымкәа уи зхы алазырхәхәз ааиҗәа зыңцәсаара иалҗыз Генна-ди Дбәри, Виачеслав Храмыхи. Да-ра ргәәлашәара иазкхеит сынтәтәи афестивальгы.

Алахәылақәа дарбанызаалак ирымоуп рхатә занаат, аха аамта азырыңшаауеит ашәахәараҗы идырҗәарц рыхәрақәа, ирхәыңуеит

Аказара ауасхыр

«Адац» 35ш. ахытцт

Гугуца Цыкырба

«Ажыгтә хабациа ачарақәи агыргъарақәи рҕы ианыкәашоз аеакалаз икәашон. Иахыгъы иртынч-ртынч, ацсуа цасла инахы-ахәуа, ишыацхыртәуа, пату ақәданы ианыкәашо, аиаша-зы, уащы игы иахәоит. Изым-кәашогы агәацхара иртауеит... Сара истахуп хасаб азуны, цкәа хазхыцырц, хмаашьазкәа хәацхыака ишытоу хускәа харман-шәаларц, хказарәи хбашхатәри ххы иархәаны, иахцәыбжызырц акгы згым хәацсуа кәашарақәа шыақаргыларц», – ихәон ахо-реограф, Апсны зәацсазтәыз акультура аусуащы Акаки Малиа,

Ацсуа жәлар рказара адунеи иадыруеит. Иарбан ацсуа җаназаала акны акәашацәи ашәацәеи ыкоуп. Ацсуа иащәи-ищәи иалоу аказара абицарала иауеит.

Гәдоуца араион Блабырхәа ақытан, Дбараа рашта хәа иашытоуп пшыкәк аишыцәа ахәицтанхо. Жәйтәгы-җәтәгы арака ладеи-җәдеи ашәеи акәашарәи еицын. Аиҗаби-аицби рыбжәара ахәтыр ду аиқәдара ахыкоу, асас-цәа рзы зыщны ашә аарту штоуп.

Дбараа Апсны инхо зегъы зхылтыз х-щык аишыцәа роуп хәа азгәартит. Излархәо ала, Шәачантә иааз рхыпхьазараҕы Дбараагы ыкоуп. Иарбан аамтәзаалакгы ари ашта пшыа ах имҗахыргон Блабырхәа иатауаз асасцәа дахкәа.

Дбар Мкан Шыгә-ица шама-хамзар араион акны дыззымдыруаз ыказамызт. Аибашыра Ду аветеран, иҗейтыцш, иацсуа маҗәа дагылыццауа, дахыгьлалакгы дрылу-кауан.

– Саныхычыз инаркны, – ихәеит Мкан Шыгә-ица, – ацсуа кәашарақәа сыҗсы рылан. Хчарақәа ркны аҗар ацх иаахамнахаанза ацсуала хкәашон, хажәлар рашәақәагы ххәон. Акәаша ацсы ахатцаны дкәашаразы, хмилиаттә кәашарақәа идырузароуп. Хара хәара аамтәз ачарақәа ркны ацсуала акын хшыкәашоз. Хказара мызразы изызхауа аҗар иҗыртәалароуп, ианыртәалароуп, иаанырмыжыроуп. Акәашара цсзаароуп.

Мкан Шыгә-ица иаштаҕы пшы-таацәарак еицтанхон. Мкан

рацәащны рееидыркылеит. Ансамбль аиҗкаара ианалага ахыз азтәз Апсны жәлар рпоет Рушыбеи Смыр иоуп. Аеазыкәдарақәа цон. Ансамбль «Адац» аконцерткәа мҗапыргон...

Апсны Аҗынцтәылатә еибашыра ианалага ансамбль «Адац» хышыкәса ахытцан (1989 шыкәсазы иацтан). Ахацәа аҗа иҗагылеит, ацсадгыл ахычара ицеит. Гагра ахы ианақәитыртә Дбар Руслан аибашыра ацәахәақынтә дхынхырц адца ирҗейт. Дхынхәит. Акәашацәа еидыркылеит, аеазыкәдарақәа мҗапыргон.

Ансамбль «Адац» Нальчикка идықәдтан. Уака имҗапыргоз агәыҗалалратә марафон акны икәгылараны икан.

– Нальчик хнейра даара ахәшыра атаны ирыдыркылеит. Азалқәа зегъы уаала итәын. Ацыхәтәан ахәацшәа ршыпкәа ирыкәгыланы еицҗыртцан: «Ацсуаа, хара хшәыцуп» хәа. Акәашацәа напейнкәарала ирыдыркылон, хынтә, пшынтә асценәх ицәырыргон.

Ускан ацсуа рхәара цәырыргоз, изырыргоз «Адац» акәашацәа хыцкәа, иахыа итаацәарахәеит. Ускантәи хайдгыларәи хәицзызареи хажәлар ирыцзарц стахуп», – ихәеит Руслан Мкан-ица.

Акәашаратә ансамбль «Адац» 35 шыкәса ахытцра ханалацәажәо, иахгәалахаршәар ахәтоуп, аханатә икәашоз асолистцәа хадақәа: чымазарала ишкәыпшыз зыпсзаара кәаҗахаз: Мамаи Алхаси Ладариа Ислами. Машырыла зыпсзаара иалтыз: Гаиаев Даур, Аргын Саид, Цыкырба Едгар, Гәымба Дмитри. Арт зегъы аказараҕы икарцшаз рацәан, наунагза хгәаҕы ианхоит.

– Иахыа хәацсуа кәашарақәа ртагылазаашыа иацкәацшлароуп. Дарбан милатзаалак икәашашыа аиҗаразак аҗәлар изаанрыжызы акәашароуп, – ихәеит Руслан Мкан-ица. – Хара ацсуаа хәкәашарақәа итаулоу, ипшзоу кәашарақәоуп. Иахдырузар ауп ачарақәа рҕы пату еиқәданы акәашара ша-та-

ла ашыхә, иищыз адныхәаларатә шәкәы акны абас ахәоит: «...Ансамбль «Адац» инанагзо акәашарақәа ацсуа жәлар рхәара, рхәара, рыгәгәара рныцшуеит... Анапхгащы иказара ахәшыра ду атәтәуп. Асахыркыратә напхгащы дарбанызаалак – асценәҕы икәашахыоу, иказара аныцшуеит напхгара зито ансамбльгы. Ансамбль «Адац» ақәгыларәи ахәацшәеи азбәацәеи аршанхеит. Руслан Мкан-ица – «Ирейгзоу ақәыргылащ» хәа ацхәахә ианашыан. Ансамбль «Адац» зегъы ирылка-ахеит...»

Ансамбль «Адац», – ихәоит Руслан Мкан-ица, – иазаацсо, 35 шыкәса исывагылоу, азәазәала рыхызкәа агәаларшәара ахәтоуп: Апсны зәацсазтәыз артист, азыкәащә Нателла Бигәаа, Цсоу инаркны Егрынза ацсуа компониаторс икоу ансамбль «Адац» анацдәз аахыс аус зуа Цәышәба Марина, адауласщы Трапщы Енрик, азыкәащә Цәеиба Алина.

– Ансамбль «Адац» 35 шыкәса рыфнунцка иоунашытыз акәашацәа зыкәкык ирейхауп. Урт рхыпхьазараҕы икоуп, ахәынцқаратә ахыз харақкәа ирацсахахыоу. Ирацәащуп ахәынцқаратә ансамблькәа рҕы икәашогы, – ихәеит Руслан Мкан-ица.

«Адац» 35 шыкәса ахытцра араион аказара атоурых аҕы ихтыс дууп. Апхытәи амш – «Адац» анацдәз инаркны иахыа уажәраанза апхызы злызхуа, хәацсуа кәашарақәа ыкәзыргылоу, аманшәаларәи апейпш бзиәи рыцзааит. Хәынцқарара ахәара ацәыргарәи азыргарәи асценәҕы ус имариазам. «Адац» уи алшеит. Ирацәоуп урт ахыкәази иахыкәгылази. Ихадақәоуп ралкаара иацсоуп: Трыкәтәыла, Таиланд, Москва, Санкт-Петербург, Краснодар, Шәача, Лазеревск ухәа убас егыртгы. Еснаг ахәынцқаратә бирак штыгыхны, Апсны атоурых аххәаа кәданы ауп асценәх иш-цәыртцәа.

Иахыкәгылозаалакгы, ша-

ху, уи ххәаҕы ианыцшуазар ауп. Ус кәахамтар, хабациа еиқәдырхаз акәашарақәа ызыр кәоит...

Аус руроуп акультура Аминистр-рын инаркны акультура ақәшақәа ркынза. Акәашара ыкәзыргылаз, асценәх ицәыриго азы атакпхыкәара ныкәигозароуп... Шака хказара еиқәхархо, изырааго аҗәлар ир-зааигәхоит, еиқәхоит, – ихәоит Руслан.

Зыпсзаара зегъы аказара иадызхәалаз, уи ала зыҗсы лазгащәо, Апсны зәацсазтәыз аультура аусуу, ансамбль «Адац» анапхгащы ипшәма Енеза Ахәбеи иарәи хәоуеиқәшәарала еицынхоит. Пшыкәк апацәа раазейт. Ахыырпар лыпшаах амша тбаа иануп. Урыстәылеи Украинәи жәлар рартист, Урыстәылатәи Ахәынцқаратә премиа алауреат, апрофессор, акомпозитор Виктор Захарченко афестиваль «Кубански казачок» акны ансамбль «Адац» аныкәгы-

махамзар, апхыахә рымамкәан ихынхәзом. Иара убас Апсны имҗапырго афестиваль «Азыхы» акны актәи атыцкәа ааныркылахәеит. Ахәычы дышхычы змилиаттә кәашара бзиа избаз, иназыгыз, уи ахаан амша иаша дацәыкхызом. Рхамтәкәа ирейгәыргыны, агәалаказара бзиа рыманы ихынхәеит.

Ансамбль «Адац» апхытәи амш инаркны иахыа уажәраанза аказара асценәҕы иацызто, еихазхауа, пхыака изго, хәацсуа кәашарақәа змырзуа аманшәаларәи аҗейпш бзиәи рыцзааит.

Зус гәыкала иазнеиуа, бзиа избо Руслан Мкан-ица Дбари аус ицызуа аколлективи аҗәлар ирыгырмааит. Имаацсазо агәы зызтоу, еснаг згәалакара хәаҕы ианубаалауа рказара хәацзааит. 35 шыкәса аказара азыхы ыцхәара иааиуа агыма абаара аҗәлар иркәашызааит, уи адацкәа хәацсадгыл иаласазааит.

Иццакыз хара дызцом

Амәатә машәыркәа

■ Хазтагылоу аамтәзы хәуаажәлар-раҕы ицәыртцәа апроблема дукәа ирейуоуп амәатә машәыркәа. Аццакра иахыкәаны мчыбжык ала хык, пшыкык аҗар тахоит.

Ари ащыза апроблема есышыкәса еиҗа иактуалхоит, избанзар амашынакәа змоу аҗар рхыпхьазара рацәащхоит. Амәатә цкарақәа еилаго, еицхныщәлауа амша иану аҗар рхы иазымхәыцуазаргы, егырт ирызхыцыр ауп. Урт заахо амашынакәа рҕы итагәазар кәоит ахыцкәа, зцәа зтәым ахәса...

Иахыа амашына ақәтәаразы азин узто аршахатга аиура зынза ицәгызам, ус анакәа, уи амазаара иханахәо мацуп. Амәатә цкара аилагара азмырхакәа, арыжәтә цыбара ыжәны апсқы кны амша ианылоит. Амша хылапшра азто ахәынцқаратә автоинспекция тыпцыпхьаза иузыргылазом, адыргәкәа икоу зынза ирыкәныкәазом. Нас, збашыас иамоузеи ари апроблема?

Сгәаанагарала, апсқы зку ауащы ихала ихдырраҕы алкаа ани-зыкамтә амша ашәартара иацу, насгы атакпхыкәара иду даназымхәыц, апроблема збашыа амам. Ахәынцқарара акнытә амша апқарақәа ирхылацшуа амашыркәа рхыпхьазара мацхарц азы, русура дыргәгәароуп. Цырпшыс иаагозар, аидара мәанызго амашына дукәа еынла амша иану, амашына ласкәа апцараҕа ырытоит, убри камларц азы, урт ашыжы шаанза, амша ахыынзатацәу ииаслар ыллоит...

Азакәан ишахәо ала, амашына арныкәаразы аршахатга аиура алшоит 18 ш. рынахыс, аха ицегь инахазаргы кәоит... Амашына ласкәа инарываргылараны, аццакра ылоуп хыпхьазара ралаала ауаа зтәтоу автотубускәагы. Итәтоу апсәацырыцәа «пшыаала шәца» хәа анрархәо, апсқы зку аргәамтцует, еиҗаҕы ирццакны ицоит. Ас еипш икоу ахымәацгашыа иханахәоит ауащы иус гәхыаамкәрала дшазыкоу, амша иану, амашына иакәтәоу ауаа дшырмеицәауа.

Шыкәсқәак рацхыа ицәыртит хазну аамтәзы атуристцәа рыматц аураҕы даара ахархәара змоу «джиппинг». Амашына харақкәа рыла, апс-шәащәа ашыақәа, ахаракырақәа рахы ихаргәоит, иара убасгы иццакны иныкәыроит. Абас еипш иказ амашына, хазну ашыкәс апхын ала-гамтәз амашыр иакәшәеит.

Асоциалтә хәкәа рыкны иахбартоуп ари ащыза ахтысқәа шмащы. Ааигәа Апсны Аминистрцәа Реилазаараҕы аилацәажәара мҗапган абри апроблема инадхәаланы. Астатистика ишахнарбо ала, хазну ашыкәс аамзы рышынцкәала апқарақәа еилазгаз рхыпхьазара иартәеит 57 нызкы 203-щык. Аилагарақәа рхыпхьазара рацәоуп Акәеи Гагреи.

Ари апроблема иазхычыр рыхәтоуп убас зхыкәкәа амашына рытаны амша ианызто атаацәа. Аршахатга рымамкәа, иара убасгы ееила арныкәашыа ззымдыруа амша ианылоит, аригы иахкәо еилкаауп. Абас еипш атагылазаашыақәа раан ацсуаа хҕы даара ахархәара амоуп аиуара. Апқара еилазгаз итынха ила илшоит иус ахәара, мамзаргы ирмарияны ихы аҕыхра. Сгәаанагарала, ари апроблема азбара ирцыбараны хазнеир ауп, зтынха иеилагарақәа зтәа-хуа иусура дамхлатәу, анащс ари ащыза апроблема камларц азы.

Амша уананыло атакпхыкәара ду шумоу ухамыштыроуп. Хазегь ащны иахыпшуп хәацәа, бзиа хазбо ауаа. Еснаг амша алпха шәыцзааит!

Милана Ажыба.

